

บทที่ 3

อุปกรณ์และวิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 การศึกษาช่วงระยะการเจริญเติบโตของเพลี้ยหอยลำไย *C. pseudoceriferus* วัยต่าง ๆ ในสภาพสวนลำไยในรอบปี

ทำการสำรวจสวนลำไยของเกษตรกรในเขตจังหวัดเชียงใหม่และลำพูนรวม 4 สวน คือ สวนลำไยบ้านสบแจ่มฝั่งซ้าย อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 สวน สวนลำไยจังหวัดลำพูน ทั้งหมด 3 สวนคือ สวนลำไยบ้านหนองปลาตาย อำเภอบ้านโฮ่ง จำนวน 2 สวน และ สวนลำไย บ้านน้ำดิบ กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง 1 สวน ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2542 ถึง เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2543 โดยเลือกต้นลำไยจำนวน 10 ต้น แบบสุ่มกระจายทั่วสวน ทำการบันทึกระยะต่าง ๆ ของเพลี้ยหอยที่พบ ในระยะตัวเต็มวัยจะทำการสุ่มแกะเพลี้ยหอยจำนวน 50 ตัวต่อต้นเพื่อดูว่าเพลี้ยหอยสร้างไข่ในช่วงใด ทำการเก็บข้อมูลเดือนละ 1 ครั้ง

3.2 การศึกษาปริมาณตัวของเพลี้ยหอยลำไยตัวเต็มวัย *C. pseudoceriferus* บนกิ่งลำไย

ทำการตัดกิ่งลำไยโดยวัดจากบริเวณปลายกิ่ง ความยาว 50 เซนติเมตร จำนวน 10 กิ่ง ต่อต้นกระจายทั่วต้น รอบทรงพุ่ม จำนวน 8 ต้น จากต้นลำไยของเกษตรกรบ้านหนองปลาตาย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2543 หลังจากนั้นตรวจนับปริมาณของเพลี้ยหอยที่พบบนกิ่งลำไย 1 กิ่ง และดูความหนาแน่นของเพลี้ยหอยลำไยบนกิ่ง โดยดูว่าในกิ่งลำไยนั้น ๆ มีความหนาแน่นของเพลี้ยหอยลำไยบริเวณใดของกิ่ง และกระจายตัวอย่างไร พร้อมทั้งบันทึกจำนวนเพลี้ยหอยที่พบบนกิ่งลำไย 1 กิ่ง นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติโดยวิธี one-way classification อธิบายโดย Steel and Torrie (1960)

3.3 การสำรวจแตนเบียนศัตรูธรรมชาติของเพลี้ยหอยลำไย *C. pseudoceriferus*

การสำรวจแตนเบียนศัตรูธรรมชาติของเพลี้ยหอยลำไย *C. pseudoceriferus* ในสวนลำไยเขตจังหวัดเชียงใหม่และลำพูนรายละเอียดของสวนที่สำรวจ ดังข้อ 3.1 โดยทำการสุ่มเก็บเพลี้ยหอยลำไยจากสวนของเกษตรกร โดยตัดกิ่งลำไยที่มีเพลี้ยหอยเกาะอยู่ต้นละ 5 -10 กิ่ง หรือแกะเพลี้ยหอยแบบสุ่มทั่วทรงพุ่มของลำไยโดยเก็บเพลี้ยหอยลำไย 50 ตัวต่อต้นเป็นอย่างต่ำ (เนื่องจากในขณะนั้นต้นลำไยกำลังอยู่ในระยะติดดอก ติดผล ไม่สามารถตัดกิ่งลำไยของเกษตรกรได้) หลังจากนั้นทำการสุ่มแกะเพลี้ยหอยบนกิ่ง หรือตรวจนับเพลี้ยหอยที่เก็บมาได้

ในห้องปฏิบัติการ ภาควิชาชีววิทยา และตรวจนับจำนวนเปลือกหอยที่ถูกเข้าทำลายโดยศัตรูธรรมชาติ เมื่อพบตัวที่ถูกเบียน เก็บเปลือกหอยทุกตัวที่ถูกเบียนคือมีสีของตัวเปลี่ยนเป็นสีคล้ำ พบหนอนหรือดักแด้ นำเปลือกหอยแยกใส่หลอดพลาสติกใส ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.5 เซนติเมตร สูง 10 เซนติเมตร อุดด้วยสำลี เพื่อรอการฟักออกของแตนเบียน เมื่อแตนเบียนฟักออกมาทำการเก็บตัวอย่างแห้ง และดองด้วยแอลกอฮอล์ 70 เปอร์เซ็นต์ เพื่อใช้ในการศึกษาชนิดต่อไป ทำการเก็บข้อมูลทุกเดือน เดือนละหนึ่งครั้ง

นำแตนเบียนแตนเบียนตัวเต็มวัยที่รวบรวมได้ นำบางส่วนมาทำตัวอย่างแห้งโดยการติดลงบนกระดาษสามเหลี่ยม และบางส่วนดองในแอลกอฮอล์ 70 % เพื่อส่งไปวินิจฉัยชื่อวิทยาศาสตร์ ณ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ธรรมชาติ (The Natural History Museum) กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

3.4 การศึกษารูปร่างลักษณะของแตนเบียน

1) ทำการศึกษารูปร่างลักษณะของแตนเบียนที่พบ โดยการทำแห้ง และทำการดองด้วยแอลกอฮอล์ 70 เปอร์เซ็นต์ เพื่อศึกษา รูปร่างลักษณะภายนอก เช่น สี ขน จำนวนเส้นขนของแตนเบียนแต่ละชนิด ภายใต้กล้องสเตอริโอไมโครสโคป

2) ทำการศึกษารูปร่างลักษณะของแตนเบียนที่พบ เพื่อเปรียบเทียบลักษณะปีก ขา หนวด ซึ่งเป็นลักษณะที่ใช้ในการวินิจฉัยชนิด โดยการนำแตนเบียนตัวเต็มวัยมาทำให้โปร่งใส โดยการแช่ในสารละลาย แลคโตฟีโนล (lactophenol) เป็นเวลาประมาณ 7 วัน เมื่อตัวอย่างแตนเบียนใส นำตัวอย่างมาทำสไลด์ โดยใช้น้ำยา Hoyer's

3) นำสไลด์ที่ทำการจัดรูปร่างแตนเบียนแล้ว ออบในตู้อบอุณหภูมิ ประมาณ 40 องศาเซลเซียสเป็นเวลา 3 วัน เมื่อสไลด์แห้งดีแล้วทำการปิดขอบสไลด์ด้วยน้ำยาทาเล็บ

4) ศึกษารูปร่างลักษณะของแตนเบียน โดยการใช้กล้องจุลทรรศน์ เพื่อดูรูปร่างลักษณะและวาดภาพลักษณะต่าง ๆ ของแตนเบียน

3.5 การศึกษาวงจรชีวิตของแตนเบียนที่มีความสำคัญ และพฤติกรรมในการเข้าเบียน

- 1) แยกแตนเบียนที่ฟักออกมา หลังจากจับคู่ผสมพันธุ์แล้วแยกเฉพาะตัวเมียเลี้ยงในหลอดพลาสติกใส โดยให้น้ำผึ้งเข้มข้น 20-30 เปอร์เซ็นต์ เป็นอาหาร
- 2) เพาะเลี้ยงขยายปริมาณเพลี้ยหอยลำไย *C. pseudoceriferus* ในโรงเรือนเพาะชำ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยต้นลำไยจะถูกคลุมด้วยมุ้งตาข่ายสีขาว ความถี่ 32 mesh เพื่อป้องกันการเข้าทำลายของศัตรูธรรมชาติ ทำการปล่อยตัวอ่อนวัยที่ 1 (crawler) ของเพลี้ยหอยที่ฟักออกจากไข่ บนกิ่งลำไย 20-80 ตัว/กิ่ง คลุมกิ่งด้วยตาข่ายละเอียด ความยาวประมาณ 30 เซนติเมตร จนเพลี้ยหอยเจริญเติบโตอยู่ใน ระยะตัวอ่อนวัยที่ 2 (star shape) ระยะตัวอ่อนวัยที่ 3 และ ระยะตัวเต็มวัย แล้วทำการปล่อยแตนเบียนเพศเมียที่ได้รับการผสมแล้ว 5 ตัว และให้น้ำผึ้งเข้มข้น 20 - 30 เปอร์เซ็นต์เป็นอาหาร บันทึก ระยะของเพลี้ยหอยที่ถูกเบียน ระยะเวลาในการพัฒนาของแตนเบียน และอัตราส่วนเพศ (sex ratio) ของแตนเบียนที่ฟักออกมา นอกจากนี้ยังทำการสุ่มผ่าเพลี้ยหอย เพื่อศึกษารูปร่าง ลักษณะตัวอ่อนของแตนเบียนอีกด้วย
- 3) แตนเบียนที่ฟักออกมาส่วนหนึ่งนำมาศึกษา ระยะตัวเต็มวัย และหาอัตราส่วนเพศ (sex ratio)

3.6 การศึกษาเปอร์เซ็นต์การเบียนของแตนเบียนบนกิ่งลำไย

ตัดกิ่งลำไยจากต้นลำไยจากสวนเกษตรกรบ้านหนองปลาชวย อำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2543 แบบโดยสุ่มรอบทรงพุ่ม โดยตัดกิ่งให้มีความยาว 50 เซนติเมตร จำนวน 6 กิ่งต่อต้นจากต้นลำไย ทั้งหมด 5 ต้น นำมาตรวจนับดูจำนวนเพลี้ยหอยที่พบบนแต่ละกิ่ง และตรวจสอบอัตราการเบียนของแตนเบียนในแต่ละกิ่งเพื่อหาเปอร์เซ็นต์การเบียนของแตนเบียน นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยวิธี one-way classification อธิบายโดย Steel and Torrie (1960)

3.7 การศึกษาเปอร์เซ็นต์การเบียนของแตนเบียนในเพลี้ยหอยลำไย *C. pseudoceriferus* ในสภาพสวนลำไยฤดูกาลต่าง ๆ

ทำการเก็บตัวอย่างเพลี้ยหอยลำไย *C. pseudoceriferus* จากสวนลำไยในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน จำนวน 4 สวน คือสวนลำไยในเขตจังหวัดเชียงใหม่ อำเภอฮอด 1 สวน สวนลำไยในเขตจังหวัดลำพูน อำเภอบ้านโฮ่ง 2 สวน และกิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง 1 สวน โดยทำการเก็บข้อมูลทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2542 จนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2543 โดยสุ่มเก็บ เพลี้ยหอยบนกิ่งรอบบริเวณทรงพุ่มของลำไย จากต้นลำไย จำนวน 10 ต้น นำเพลี้ยหอยที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจนับจำนวนเพลี้ยหอยที่ถูกเบียนและเพลี้ยหอยปกติที่ไม่ถูกเบียน

3.8 สถานที่และระยะเวลาที่ทำการทดลอง

ดำเนินการทดลองที่ห้องปฏิบัติการภาควิชากีฏวิทยา คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสวนลำไยของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูนจำนวน 4 สวน คือสวนลำไย บ้านสบแจ่มฝั่งซ้าย อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 1 สวน สวนลำไยบ้านน้ำดิบ กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน 1 สวน และสวนลำไยบ้านหนองปลาทราย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ระหว่างปี พ.ศ. 2542-43